

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-53>

УДК 65.012.23

СУТНІСТЬ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

THE ESSENCE OF THE INTEGRATED MANAGEMENT SYSTEM OF THE ENTERPRISE

Коленда Наталія Вікторівнакандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4809-0191>**Дитина Ольга Миколаївна**магістр спеціальності «Менеджмент»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8356-4589>**Kolenda Nataliia, Dytyna Olga**

Lesya Ukrainka Volyn National University

Стаття присвячена розгляду сутності інтегрованої системи менеджменту. Проведено дослідження та сформовано підходи до трактування поняття інтегрованої системи менеджменту, зокрема кумулятивний, адаптивний та комбінований. Визначено основні ознаки поняття, а саме: інтегрована система менеджменту є цілісною системою управління, відповідає вимогам міжнародних стандартів до систем менеджменту, спрямована на збалансування інтересів всіх зацікавлених сторін та оптимізацію соціального, екологічного та економічного результату діяльності; метою є досягнення цілей діяльності підприємства. Подано авторське тлумачення поняття інтегрованої системи менеджменту як цілісної системи управління, яка базується на міжнародних стандартах до систем менеджменту та має за мету досягнення цілей підприємства при умові оптимізації соціального, екологічного та економічного результату діяльності.

Ключові слова: інтегрована система менеджменту, стандарт, система управління, кумулятивний підхід, адаптивний підхід, комбінований підхід.

Статья посвящена рассмотрению сущности интегрированной системы менеджмента. Сформированы подходы к определению понятия интегрированной системы менеджмента, в частности кумулятивный, адаптивный и комбинированный. Определены основные характеристики понятия: интегрированная система менеджмента является целостной системой управления, соответствующей требованиям международных стандартов, направленная на сбалансирование интересов всех заинтересованных сторон и оптимизацию социального, экологического и экономического результата деятельности; предназначением является достижение целей деятельности предприятия. Представлено авторское толкование понятия как целостной системы управления, основанной на международных стандартах предназначением которой есть достижение целей предприятия при условии оптимизации социального, экологического и экономического результата деятельности.

Ключевые слова: интегрированная система менеджмента, стандарт, система управления, кумулятивный подход, адаптивный подход, комбинированный подход.

The article is devoted consideration of the essence of the integrated management system. The study was conducted and approaches to the interpretation of the concept of integrated management system was formed. We have identified cumulative, adaptive and combined approaches to defining an integrated management system. It was studied that some scientists integrated management system was considered as a combination, cumulation of individual elements, subsystems into a whole, which would form an integrated system. On the other hand, integration is an entry into the international space, that is, in essence – adaptation to international requirements, and in our case – to international standards. And the third approach actually combines two visions of integration – it is compliance with international standards and the fact that there should be several (more than two) standards, that is, their combination. The main features of the concept are identified, namely: an integrated management system is a basic management system that meets the requirements of international standards for management systems, aimed at balancing the interests of all stakeholders and optimizing the social, environmental and economic performance; the

purpose is to achieve the goals of the enterprise. The author's interpretation of the concept of integrated management system is given. An integrated management system is a holistic management system based on international standards for management systems and the purpose of its implementation is to achieve the goals of the enterprise provided the optimization of social, environmental and economic performance. Thus, the result of the study was the definition of approaches to the interpretation of the concept of integrated management system, the features of the concept and its author's interpretation. The scientific novelty of the work is to expand the theoretical foundations of management. For the first time, approaches to the interpretation of the concept of integrated management system were identified, in particular cumulative, adaptive and combined. Theoretical aspects in the direction of interpretation of the essence of the integrated management system were further developed.

Keywords: integrated management system, standard, management system, cumulative approach, adaptive approach, combined approach.

Постановка проблеми. Розвиток світової економіки та інтеграції вітчизняних підприємств у міжнародний економічний простір вимагає зміни підходів до управління господарюючими суб'єктами та напрямками їх діяльності. Зокрема, підвищення конкурентоспроможності підприємства можливе завдяки зростанню конкурентоспроможності продукції та послуг, які воно продукує. А це, у свою чергу, потребує не тільки забезпечення високого рівня якості продукції, а й функціонування на засадах соціальної відповідальності, збереження навколишнього середовища та створення сприятливих і безпечних умов діяльності персоналу. Загалом реалізувати ці завдання допомагає впровадження інтегрованих систем менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем формування систем менеджменту та їх адаптації до умов міжнародних стандартів стало предметом дослідження багатьох науковців, зокрема Ю. Адлера, В. Версана, А. Гличова, Т. Конті, Н. Кусакіна, В. Назаренко, І. Осмоли, О. Посилкіної, О. Потаї, К. Світличної, Г. Хімічевої та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте до цього часу не сформовано єдиного підходу щодо розуміння сутності інтегрованої системи менеджменту як і не узагальнено підходів до його трактування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Тому метою цього дослідження є:

1. Виділити підходи до трактування сутності інтегрованої системи менеджменту.
2. Визначити основні ознаки інтегрованої системи менеджменту.
3. Сформулювати авторське трактування поняття «інтегрована система менеджменту».

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття інтегровані системи менеджменту з'явилося наприкінці 90-х років ХХ століття у зв'язку з розробкою систем, що відповідають вимогам кількох міжнародних стандартів на системи менеджменту [1, с. 54].

На сьогодні науковцями сформовано ряд трактувань поняття «інтегрована система менеджменту», проте їхні тлумачення не є однозначними.

Загалом можна визначити, що інтегровану систему менеджменту розглядають з однієї сторони – як систему, яка передбачає об'єднання (інтеграцію) декількох систем (напрямів) менеджменту в єдину цілісну систему, що як передбачає відповідність міжнародним стандартам, так і без наявності цієї відповідності. Цей підхід можемо узагальнити як кумулятивний, оскільки передбачає поєднання декількох систем в єдине ціле.

У межах цього підходу наведемо деякі трактування науковців. Зокрема, Гаффорова О. Б. інтегровану систему менеджменту організації визначила як цілісну сукупність взаємозв'язаних елементів менеджменту (об'єктів, суб'єктів, функцій), що взаємодіють задля забезпечення розвитку організації [2, с. 10]. Вважаємо, що таке тлумачення скоріше відображає сутність самої системи менеджменту, яка і включає в себе об'єкт, суб'єкт та інші елементи, ніж вказує на специфіку інтегрованої системи менеджменту.

Василевська С. В. вважає, що інтегрована система менеджменту – це велика цільова система, що служить виконанню заданої функції, необхідної для реалізації бізнес-цілей. Та уточнює, що ефективна інтегрована система менеджменту – це синтетична система, що об'єднує кращі застосовані підходи, практики та інструменти [3, с. 37]. Знову ж таки таке трактування скоріше дає уявлення про загальну систему управління, ніж конкретизує особливості інтегрованої системи менеджменту.

Разіна О.В. під інтегрованою системою менеджменту розуміє багаторівневу ієрархічну систему, яка охоплює в межах єдиного цілого вирішення завдань управління якістю продукції на всьому технологічному циклі розробки, виготовлення та випробування виробів [4, с. 371].

Слободяник А. М. та Сиза В. О. вважають, що інтегрована система управління включає системи, що працюють в єдиному інформаційному просторі, що не тільки забезпечує інформаційну актуальність, ефективність, цілісність та надійність, а й полегшує взаємодію та обмін інформацією між системами [5, с. 46].

З іншої сторони, інтегрована система менеджменту – це адаптована до міжнародних стандартів система управління, діяльність якої передбачає відповідність одному чи декільком міжнародним стандартам. При цьому, стосовно останнього критерію є також неузгодженість поглядів. Оскільки окремі науковці вважають, якщо система менеджменту відповідає тільки одному міжнародному стандарту, то її не можна віднести до інтегрованих. Про інтегровану систему можна говорити, якщо є відповідність двом і більше міжнародним стандартам. Тобто другий підхід до тлумачення поняття «інтегрована система менеджменту» можна трактувати як адаптивний, оскільки передбачає пристосування системи управління до міжнародних стандартів.

Зокрема, Лук'яненко В. М., Галич І. В., Афанасьєва О. В. інтегровану систему менеджменту трактують як частину загальної системи менеджменту організації, що відповідає вимогам двох чи більше стандартів на системи менеджменту, яка функціонує як єдине ціле і спрямована на задоволення зацікавлених сторін [6, с. 69]. На нашу думку, помилково вважати, що інтегрована система – це частина загальної системи управління. Скоріше інтегрована система і є загальною системою менеджменту підприємства але яка базується та відповідає міжнародним стандартам. Хоча у наведеному трактуванні не йдеться мова про міжнародні стандарти, а узагальнено «стандарти».

Подібне визначення подає Лучишина К. Л., яка розглядає інтегровану систему менеджменту як частину загальної системи менеджменту організації, найбільш ефективний спосіб управління організацією, який відповідає вимогам двох або більше міжнародних стандартів на системи менеджменту, вона буде функціонувати як єдине ціле, сприяючи виробництву якісної продукції [7, с. 59–60]. Дискусійним у цьому визначенні вважаємо те, що інтегровану систему менеджменту визначають як частину загальної системи менеджменту.

Богатирьов А. О. та Філіпов Ю. Д. дають визначення інтегрованої системи менедж-

менту як частини системи загального менеджменту організації, що відповідає вимогам кількох міжнародних стандартів на системи менеджменту і функціонує як єдине ціле [8, с. 86].

Вже у визначенні Світличної К. С. спостерігається інше розуміння, яке є більш близьке нам, зокрема, коли інтегрована система розглядається як цілісна система менеджменту. А саме «інтегрована система менеджменту – це система, що відповідає вимогам двох або більше міжнародних стандартів і функціонує як єдине ціле, пов'язує між собою всі бізнес-процеси підприємства, створює загальний механізм задля досягнення цілей підприємства, спрямованих на задоволення збалансованих вимог всіх зацікавлених сторін» [9].

Подібної думки до тлумачення інтегрованої системи менеджменту Траченко Л.А., яка розглядає її як систему загального управління організацією, в якій дотримується вимоги двох або більше міжнародних стандартів. Ця система сприяє підвищенню конкурентоспроможності організації, гарантії її стабільності та сталого розвитку [10].

Кирилюк І.М., розглядаючи інтегровану систему управління якістю продукції, трактує її з погляду двох підходів: кумулятивного та адаптаційного, – та визначає її як соціально-економічну систему, яка інтегрує взаємопов'язані підсистеми управління якістю на основі методів вимірювання якості роботи та принципів управління якістю продукції, що є фундаментальними для міжнародних стандартів ISO 10018: 2020 «Якість управління. Набір персоналу» [11].

Крім того у науковій літературі виділено такі підходи до визначення сутності інтегрованої системи менеджменту:

1. Це об'єднані в одну структуру декілька систем менеджменту (дві та більше), які функціонують як одне ціле [12].

2. Це система менеджменту, яка функціонує у відповідності до вимог декількох міжнародних стандартів [13].

3. Це сукупність не менше двох систем менеджменту, що відповідають вимогам двох та більше стандартів систем менеджменту, орієнтованих на різні зацікавлені сторони, і функціонують на підприємстві як єдине ціле [14].

4. Це частина системи загального менеджменту підприємства, що відповідає вимогам двох або більше міжнародних стандартів на системи менеджменту і функціонує, як єдине ціле [15].

Рис. 1. Підходи до визначення сутності поняття «інтегрована система менеджменту»

5. Це сукупність не менше двох систем (підсистем) менеджменту підприємства, орієнтованих на різні зацікавлені сторони, і як наслідок, що відповідають вимогам/рекомендаціям (національних, міжнародних) стандартів до системи менеджменту, що мають повністю або частково об'єднані елементи, які функціонують на підприємстві, як єдине ціле [16].

Загалом можна припустити, що така неоднозначність трактувань інтегрованої системи менеджменту пов'язана із багатозначністю поняття «інтеграція». Одні науковці її розглядали як об'єднання, кумуляція окремих елементів, підсистем системи управління в єдине ціле, що б і формувало інтегровану систему. З іншої сторони, інтеграція – це входження у міжнародний простір, тобто по суті – пристосування до міжнародних вимог діяльності, а у нашому випадку – до міжнародних стандартів. І третій підхід фактично об'єднав два бачення стосовно інтеграції – це і відповідність до міжнародних стандартів і те, що таких стандартів повинно бути декілька (більше двох), тобто їх поєднання.

Такий критичний аналіз трактувань поняття «інтегрована система менеджменту» та певні наукові припущення дозволили в межах цього дослідження сформулювати авторське бачення підходів до вивчення інтегрованих систем менеджменту, а саме (рис. 1):

- кумулятивний;
- адаптивний;
- комбінований.

Узагальнюючи розглянуті трактування, можна виділити основні ознаки досліджуваного поняття:

- інтегрована система менеджменту є цілісною системою управління;
- відповідає вимогам міжнародних стандартів до систем менеджменту;
- спрямована на збалансування інтересів всіх зацікавлених сторін та оптимізацію соціального, екологічного та економічного результату діяльності;
- метою є досягнення цілей діяльності підприємства.

Отже, під інтегрованою системою менеджменту пропонуємо розуміти цілісну систему управління, яка базується на міжнародних стандартах до систем менеджменту та має за мету досягнення цілей підприємства при умові оптимізації соціального, екологічного та економічного результату діяльності.

Висновки. Отже, результатом проведеного дослідження стало визначення підходів до трактування поняття інтегрованої системи менеджменту, ознак поняття та його авторське трактування.

Наукова новизна роботи полягає у розширенні теоретичних основ менеджменту. Вперше виділено підходи до трактування поняття інтегрованої системи менеджменту, зокрема кумулятивний, адаптивний та комбінований. Набули подальшого розвитку теоретичні аспекти у напрямі трактування сутності інтегрованої системи менеджменту.

Проте результати дослідження не є вичерпними, потребують досліджень й інші аспекти, зокрема прикладні рекомендації щодо впровадження інтегрованих систем менеджменту на вітчизняних підприємствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Корешков В., Назаренко В., Кусакин М., Осмола І. Інтегровані системи менеджменту організації. Особливості, проблеми і шляхи вирішення. *Стандартизація сертифікація якість*. 2007. № 1. С. 54–61.
2. Гаффорова Е. Б. Организационные и методологические основы управления качеством в интегративной системе менеджмента предприятия : автореф. дис. ... д-ра техн. наук : 08.00.05. Санкт-Петербург, 2010. 40 с.
3. Василевская С. В. TQM основа интегральной системы менеджмента. *Методы менеджмента качества*. 2005. № 1. С. 32–38.
4. Разіна О.В. Сучасні напрямки розвитку систем управління якістю. *Збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський. 2007. №15. 528 с.
5. Слободяник А. М., Сиза В. О. Удосконалення моделі інтегрованої системи менеджменту якості на агропромислових підприємствах. *Агросвіт*. 2021. № 4. С. 45–50.
6. Лук'яненко В. М., Галич І. В., Афанасьєва О. В. Інтегровані системи менеджменту. *Якість технологій та освіти*. 2011. № 2. С. 67–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/yakict_2011_2_14
7. Лучишина К. Л. Основи формування інтегрованої системи управління якістю аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2010. № 21. С. 56–60.
8. Богатырев, А. А., Филиппов Ю. Д. Стандартизация статистических методов управления качеством. Москва : Изд. Стандартов, 2007. 121 с.
9. Світлична К. С. Науково-практичні підходи до розробки та оцінки інтегрованої системи менеджменту на фармацевтичних підприємствах : автореф. дис. ... канд. фарм. наук : 15.00.01. Харків, 2011. 27 с.
10. Траченко Л. А. Важливі аспекти формування систем управління якістю в контексті вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2015. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6239>
11. Кирилюк І. М. Управління стандартизацією та сертифікацією. Черкаси : ЧНУ, 2017. 438 с.
12. Что такое интегрированная система менеджмента (ИСМ)? *Центр дополнительного профессионального образования*. URL: <https://tpc72.ru/info/articles/chto-takoe-integrirrovannaya-sistema-menedzhmenta-ism/> (дата звернення: 28.02.2021).
13. Интегрированная система менеджмента качества. *TMC РУС*. URL: <http://tms-cs.ru/sertifikaciya-sistem-menedzhmenta/integrirrovannaya-sistema-menedzhmenta> (дата звернення: 28.02.2021).
14. Объединенная и комбинированная сертификация. *Intercert Ukraine*. URL: <https://intercert.com.ua/management-system-certification/combinirovannaya-obiedinenaya-certificaciya> (дата звернення: 28.02.2021).
15. Интегрированная система менеджмента (ИСМ). *БелПроектКонсалтинг*. URL: <https://bpc.by/integrirrovannaya-sistema-menedzhmenta-ism> (дата звернення: 28.02.2021).
16. Интегрированные системы менеджмента (ИСМ). *Русский регистр*. URL: <https://rusregister.ru/standards/ims/> (дата звернення: 28.02.2021).

REFERENCES:

1. Koreshkov V., Nazarenko V., Kusakin M., Osmola I. (2007). Integrovani sistemy menedzmenta organizacii. Osoblivosti, problem i shlyahi vyrishennya [Integrated management systems of the organization. Features, problems and solutions]. *Standartizaciya sertifikaciya yakist – Standardization certification quality*, 1, 54–61. (in Ukrainian)
2. Gafforova E.B. (2010). Organizacionniye i metodologicheskiye osnovy upravleniya kachestvom v integrativnoj sisteme menedzmenta predpriyatiya [Organizational and methodological foundations of quality management in an integrative enterprise management system]. Doctor`s thesis. St. Petersburg. (in Russian)
3. Vasilevskaya S.V. (2005). TQM osnova integralnoj sistemy menedzmenta [TQM is the basis of an integrated management system]. *Metody menedzmenta kachestva – Quality management methods*, 1, 32–38. (in Russian)
4. Razina O.V. (2007). Suchasni napryamki system upravlinnya yakistiu [Modern directions of development of quality management systems]. Kamianets-Podilskiy. (in Ukrainian)
5. Slobodyanyk A.M., Syza V.O. (2021). Udoskonalennya modeli integrovanoyi systemy menedzmentu yakosti na agropromislovyh pidpriemstvakh [Improving the model of an integrated quality management system at agro-industrial enterprises]. *Agrosvit – Agrosvit*, 4, 45–50. (in Ukrainian)
6. Lukyanenko V.M., Galich I.V., Afanasyeva O.V. (2011). Integrovani systemy menedzmentu [Integrated management systems]. *Yakist tehnologij ta osvity – Quality of technology and education*, 2, 67–70. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/yakict_2011_2_14 (in Ukrainian)
7. Luchishina K.L. (2010). Osnovy formuvannya integrovanoyi systemy upravlinnya yakistiu agrarnykh pidpriemstv [Fundamentals of formation of an integrated quality management system of agricultural enterprises]. *Agrosvit – Agrosvit*, 21, 56–60. (in Ukrainian)

8. Bogatyrev A.A., Filippov J.D. (2007). Standartizaciya statisticheskikh metodov upravleniya kachestvom [Standardization of statistical methods of quality management], pp. 121. Moscow: Izd-vo Standartov. (in Russian)
9. Svitlychna K.S. (2011). Naukovo-praktychni pidhody do rozrobky ta ocinky integrovanoi systemy menedzmentu na farmacevtichnyh pidpriyemstvah [Scientific and practical approaches to the development and evaluation of an integrated management system in pharmaceutical companies]. Candidate's thesis. Kharkiv. (in Ukrainian)
10. Trachenko L.A. (2018). Vazlyvi aspekty formuvannya system upravlinnya yakistiu v konteksti vymog miznarodnogo standartu ISO 9001:2015 [Important aspects of the formation of quality management systems in the context of the requirements of the international standard ISO 9001: 2015]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 4. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6239> (in Ukrainian)
11. Kyryliuk I.M. (2017). Upravlinnya standartizaciyeu ta sertifikaciyeu [Management of standardization and certification]. Cherkasy: ChNU. (in Ukrainian)
12. Chto takoye integrirovannaya sistema menedzmenta (ISM)? [What is an Integrated Management System (IMS)?]. *Centr dopolnitelnogo professionalnogo obrazovaniya – Center for Continuing Professional Education*. Retrieved from: <https://tpc72.ru/info/articles/chto-takoe-integrirovannaya-sistema-menedzhmenta-ism/> (in Russian)
13. Integrirovannaya sistema menedzmenta kachestva [Integrated quality management system]. *TMS RUS – TMS RUS*. Retrieved from: <http://tms-cs.ru/sertifikaciya-sistem-menedzhmenta/integrirovannaya-sistema-menedzhmenta> (in Russian)
14. Obyedienniennaya i kombinirivannaya sertifikaciya [Combined and combined certification]. *Intercert Ukraine – Intercert Ukraine*. Retrieved from: <https://intercert.com.ua/management-system-certification/combinirovannaya-obiedinenaya-certificaciya> (in Russian)
15. Integrirovannaya sistema menedzmenta (ISM) [Integrated Management System (IMS)]. *BelProektKonsalting – BelProjectConsulting*. Retrieved from: <https://bpc.by/integrirovannaya-sistema-menedzhmenta-ism> (in Russian)
16. Integrirovanniye sistemy menedzmenta (ISM) [Integrated management systems (IMS)]. *Russkij registr – Russian register*. Retrieved from: <https://rusregister.ru/standards/ims/> (in Russian)